

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד' קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 116

מסכת בבא קמא ט"ז-כ"ב

בס"ד, כ"ג אב תשס"א

השבוע בגליון

■ לעגל ריבוע
■ מניעת מעבר ממטוסים
■ השימוש ב"שעון שבת"
■ מדוע צמים בתשעה באב?

■ היכן יש לומר קדיש בשעת האזכרה
■ מי הוא עני הראוי לקבל צדקה
■ העברת מקרר דרך המטבח של השכן

■ אופיו ואורחותיו של נחש ארסי
■ מדוע נחש אינו ניתן לאילוף?
■ האם יש מצווה לקבור אדם שגופו נשרף ל"ע
■ מלווה מלכה עבור מי?

דבר העורך

לאן נעלם החתן?

היה זה לפני עשרות רבות בשנים. באותם זמנים היו הנגרים עושים את מלאכתם נאמנה. הנגר היה מניח גזע עץ עבה על סדנו ובוקע ממנו גושים עבים ומוגשמים, מרכיב אותם זה על זה, מחשקם בזרועות פלדה הגונות והרי לך דלת. דלת שכזו, כבדה וחסונה חצצה במשך כל שעות היום בין ר' משה לבין הבלי העולם הזה. סדר יום קבוע היה לו לרבי משה סוקולסקי, אברך משי שנשמך על שולחן חותנו הנכבד מבני העיר בריסק, בשנות כהונתו של רבינו בעל ה"בית הלוי" זצ"ל. בכל יום, לאחר תפילת שחרית, היה ר' משה נוטל עמו את ספריו ומשכין עצמו בחדר קט הסמוך לבית חמיו, ויושב והוזה בתורה בדביקות שאין לתארה. זמירותיו ונגינותיו העליזות היו לשם דבר. לאחר עמל של שעות ארוכות בתורה, היתה נגינה עליזה פורצת מגרוננו של ר' משה והאוויר העילאי שנאגר בו, פרץ באחת דרך מיתרי קולו שנענו בשמחה למשימה.

עם צאתו היום, היה ר' משה שוהה לזמן קט מלימודו, סועד את ליבו בחברת בני המשפחה וממשיך בלימודו שעות רבות נוספות.

ויהי היום ור' משה בושש מהגיע. רעייתו והוריה המתונו בסבלנות לתלמיד חכם הצעיר שכה העריכו, אך משארכה השעה, יצאה רעייתו אל החצר ודפקה קלות על דלת חדרו כדי להזכירו כי הגיעה העת לאגור כח ואנרגיה.

נקישותיה החלושות נשמעו בקושי, אפילו לאוזניה. "בוודאי נקישותי אינן חודרות מבדע הדלת הכבדה" חשבה לעצמה בעודה חובטת על קירות החדר, שמא ישמע בעלה את קריאותיה ויסור עמה לסעודת הצהרים. דקות ארוכות עמדה רעייתו ונקשה, דפקה, חבטה, אך מאומה לא התרחש. אפילו רחש קל ביותר לא בקע מבין כותלי החדר.

משחלפו דקות ארוכות, שבה רעייתו לבית הוריה והזעיקה את אביה שהחל לחשוש לשלום חתנו. הלה, דפק וחבט גם הוא בדלת העץ. תחילה בעדינות מה, ואט אט החלו דפיקותיו להתגבר וכעבור זמן לא המשיך בעמוד הבא

דף טו/ב והנחש מועד לעולם

אופיו ואורחותיו של נחש ארסי

אופיו של הנחש, הרגליו וטבעו, עמדו במרכז נידון הלכתי מעניין שעלה על שולחנם של הפוסקים לדורותיהם, בנוגע להלכות נזיקין ולהלכות תפילה.

לדברי רבי אלעזר במשנתנו, אילוף חיות טרף, כגון: ארי, דוב ונמר, מקנה להם מעמד של "תם" שאינו מחוייב על שלוש הפעמים הראשונות שהזיק, אלא בתשלום של חצי נזק. לעומת זאת, נחש מאולף נחשב "מועד" לעולם, ומן הפעם הראשונה שהזיק על בעליו לשלם נזק שלם. לכאורה, נמצאנו למדים מדברי רבי אלעזר, כי הנחש הוא בעל החיים המסוכן ביותר עלי אדמות, אשר גם אילופו אינו משכך את זעמו ואת יצר הטרף השוכן בקרבו. אלא, שמדברי הגמרא בברכות (נ"א) משמע, כי הנחש אינו מסוכן עד כדי כך. שכן, מבואר בגמרא וכך גם נפסק להלכה (אורח חיים סי' קי"ד סעי' ג') ש"אפילו נחש כרוך על עקביו" של אדם העומד בתפילתו, לא יפסיק מתפילתו, אף שרשאי הוא לזוז ממקומו, משום שבדרך כלל הנחש אינו מזיק (רמב"ם בפי' המשניות שם). לעומת זאת, העומד בתפילה ורואה שור המתקרב אליו, רשאי להפסיק. הרי לנו שהנחש אף מסוכן פחות מן השור!

הגאון רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל (שו"ת "שואל ומשיב" מהדו"ק סי' ו') מתרץ על קושיה זו ואומר, כי ודאי שלדעת רבי אלעזר הנחש הוא המסוכן שבבעלי החיים, ועל כן גם נחש מאולף אינו "תם". אלא, שעזותו באה לידי ביטוי במפגשו עם אחיו בעלי החיים, מהם אינו ירא. אולם, מבני אדם הרי הוא חושש, ובדרך כלל אינו מכישם ועל כן אין להפסיק בתפילה מחמתו. לעומת זאת, השור אינו חושש מבני אדם ומשום כך יש לחשוש מפניו יותר מהנחש.

מדוע נחש אינו ניתן לאילוף? הרדב"ז (שו"ת ח"ה סי' י"ד) מבאר שאילופו של הנחש אינו מועיל לרסן את יצרו, משום ששאר בעלי החיים אינם טורפים אלא כדי להשביע את רעבונם, ולכן, כאשר מאלפים אותם ומרגילים אותם לאכול בצורה "תרבותית", שוב אין הם טורפים. אולם הנחש הרי אינו חש כל טעם באוכל, והסיבה לכך שהוא מכיש, אינה עקב רעבונם, ומשום כך, אין באילופו כדי לעקר את יצר הטרף השוכן בקרבו.

ה"סדר המשנה" (פ"ה משנה א'), מחלק גם הוא בין נחש לשאר בעלי חיים ואומר, כי ודאי שהנחש מסוכן. אלא, שעל הנחש ניתן להבחין אם הוא בא להכיש ועל כן, אין להפסיק את התפילה מחמתו. אולם, על שור לא ניתן להבחין אם כוונתו להזיק.

דף טז/ב תוד"ה והוא דלא כרע במודים

האם יש מצווה לקבור אדם שגופו נשרף ל"ע

בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "והוא דלא כרע") מביאים את דברי המדרש (בראשית רבה פרשה כ"ג), שבשדרת גוף האדם יש עצם המכונה "נסכו", וברייתו של אדם שיזכה לתחיית המתים תחל מעצם זה. "נסכו" זו היא עצם קשה וחזקה, כפי שמספר המדרש רבה על אדריאנוס קיסר רומי, שניסה לאבד אותה מן העולם על ידי טחינתה ברחיים, שריפתה באש ומחייתה במים, אך ללא הועיל. אדריאנוס ימ"ש גם ניסה להכות עליה בפטיש, אך הסדן נשבר והעצם נותרה שלמה.

לעילוי נשמת מרת ברוריה חסידה שורץ ע"ה

ב"ר משה ישעיהו גוטוטר ז"ל נלב"ע כ"ד אב תשנ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י ידידינו

הר"ר משה שורץ ומשפ' שיחיו - רעננה

נשמת אדם

נר ה'

המשך מעמוד קודם

רב מצא את עצמו החותן הנכבד חובט על דלת העץ הכבידה בשתי ידיו במלא כוחו. בהפוגה שבין החבטות ניסו בני המשפחה לכרות אוזן, שמא ישמעו איזה אות, או סימן חיים, שיבשר להם כי מאן דהוא אשר נשמה באפו שוהה בתוך החדר. אך תוחלתם נכזבה עד מהרה. **דממת רפאים.** עד מהרה, היה החותן הדואג מהלך סביב החדר וזועק במלא גורו **"ר' משה, ר' משה, אייכה? השומע אתה את קולי?"** אותה שעה, היו רעייתו ואמה מנסים עדיין את כחם על דלת העץ הדוממת.

החותן הנכבד השלים מספר סיבובים סביב החדר כשכפות ידיו משמשות כמגבר לקולו, ולא חלף זמן רב, עד שהצטרפו אליו שכנים וסתם אנשים טובים שחשקה נפשם לעזור במציאת החתן האבוד. לאחר כמחצית השעה, למתבונן מן הצד, דמו אנשי החצר להלקת דבורים המנסות להיכנס אל כוורתן שפתחה נפתח.

סביבת הבית רעמה מקולות נרגשים ונפחדים כאחד שהכריזו וצווחו **"ר' משה, ר' משה"**. אל בליל הצעקות התווספו גם קולות חבטה אדירים שבקעו מכיוון דלת העץ החסונה, בה מיקדו שאר הנאספים את תקוותם. **"כמו תופי מלחמה"** הפטיר ישיש שעון על מקלו שהספיק לראות בחייו די והותר בשדה הקרב.

משכללת תקוותת למצוא בעצמם פתרון לתעלומה זו, הזעיק שכן טוב לב את כוחות החילוץ של העיירה בריסק. הללו, כבאי אש בזמנם החופשי, הופיעו מצוידים בגרזנים וקלשונות ואחר שפערו גם הם את גורנם בזעקות רמות ללא תוחלת, החלו לכלות את זעמם בדלת העץ. **"אם הוא לא פותח את הדלת, לא תהיה דלת"**, אמר אחד מהם שהתנשף מלא ריאיונות, בעודו מתניז בפטישו שבידי עץ לכל עבר.

תחילה, עמדה הדלת החסונה במריה, אך כעבור זמן מה, נכנעו העץ והברזל לכלי המשחית שהכו בהם, ולמול בני המשפחה הדואגים ושאר הנאספים שהשקיעו רבות מגורנם וכחם, התמוטטה הדלת בקול רעש גדול.

הכל דחפו את ראשם, בסקרנות אדירה מהולה בחשך כבד, אל הפתח שנפער ולעיניהם נגלה מחזה מדהים. **"ר' משה, החתן היקר, יושב ליד השולחן. עיניו עצומות, מרפקיו שעונות על הגמרא וכפות ידיו תומכות בראשו. מלבד מצחו שהתרחב והתכווץ חליפות, ניתן היה לחשוב כי ר' משה קפא על מקומו.**

החותן הנכבד פסע פנימה בחדרת קודש ונענע קלות את חתנו האהוב, תוך שהוא שם וקורא, הפעם בלחש, **"ר' משה, ר' משה"**. רבי משה ננער באחת ממקומו כשהוא פולט בתדהמה **"ריבונו של עולם! כיצד נכנסתם פנימה, הרי הדלת סגורה!?"**

מתברר, כי ר' משה היה שקוע בכל חושיו בסוגיה סבוכה שריתקה אותו אל מקומו שעות רבות, והוא עמל להבין את כל מבוואתיה ונבכייה. קולות האדם והברזל שנשמעו סביב חדרו, חלפו עברו להם ליד אפרכסתו, אך לא חדרו פנימה. מוחו וליבו עסוקים היו בתורה הקדושה אותה אהב כל כך.

לאחר שנים מועטות, כאשר עלה הגר"ח מבריסק זצ"ל לכהן פאר כרבה של העיר, הוא מינה את רבי משה סוקולוסקי לייסד ולעמוד בראשות הישיבה הגדולה "ישיבת בריסק", הלא הוא רבינו בעל "אמרי משה" ו"מלאכת יום טוב" מגדולי ראשי הישיבות בדור הקודם.

על מעשה זה, שסיפר הגאון רבי ראובן

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

מלווה מלכה עבור מי? ה"בית יוסף" (אור"ח סי' ש' ס"ק א') מביא בשם הקדמונים, כי עצם ה"נסכוי" אינה ניוזנית ממאכליו של האדם אלא מסעודת "מלווה מלכה" במוצאי שבת קודש. על פי זה מטעים ה"חתם סופר" (שו"ת ח"ב יו"ד סי' של"ז) מובן מדוע עצם זו נותרת בשלמותה גם לאחר שהגוף נרקב, משום שהיא לא נהנתה מאכילת עץ הדעת. ביום השישי, יום בריאת העולם (סנהדרין לחב), וממילא אף לא נכללה בקללת (בראשית ג/ט) **"ואל עפר תשוב"**. ה"כף החיים" (סי' ש"א סק"ח בשם הזוה"ק והאר"י ז"ל) מאריך ומרחיב בנושא זה ואומר, כי בעצם זו שוכנת הנפש עד לעתיד לבא. לעובדה שעצם זו אינה מתכלה לעולם, יש גם השלכה הלכתית.

פסח שני בגלל עצם ה"נסכוי": הגמרא במסכת סוכה (כהב) מביאה דעה שפסח שני נתקן עבור מישאל ואלצפן שנטמאו לאחר שטיפלו בקבורת נדב ואביהוא שנשרפו. מפרשים רבים שואלים, לדעת הסוברים שנדב ואביהוא נשרפו כליל (סנהדרין נבא), ממה נטמאו מישאל ואלצפן, הלא אפר אינו מטמא? בעל ה"פענח רזא" (במדבר יז/ב דף נ"ב) מתרץ, כי אמנם הם נשרפו, אך עצם זה **לא נשרפה**, והיא שטימאה את מישאל ואלצפן [עיי' תוס' (שם ד"ה "ההיא") שפירשו ששלדן היתה קיימת].

ואמנם, בעל "לחם הפנים" [חתנו של ה"מגן אברהם"] כותב (קו"א יו"ד שס"ד ס"ד) כי במקרה של שריפת אנשים רח"ל, יש לטרוח ולהביא את האפר לקבורה, משום שאותה עצם נותרת שלמה. [עיי' בארוכה ביעב"ץ ששיטתו שונה ("שאלת יעב"ץ ח"ב קס"ט)].

דף טז/ב שהושיבו ישיבה על קברו

היכן יש לומר קדיש בשעת האזכרה

בסוגייתנו מסופר, שלכבודו של חזקיהו מלך יהודה, לאחר מותו יסדו ישיבה של תלמידי חכמים שעסקו בתורה על קברו. והנה, כידוע, אסור לומר דברי תורה בבית הקברות, כי המתים אינם יכולים ללמוד תורה ולקיים מצוות, ולימוד תורה בקרבתם דומה ל"לעג לרש" (ברכות גב, שו"ע יו"ד סי' שד"מ סעי' ט"ז). ויש איפוא לדעת מדוע הותר לעסוק בתורה על קברו של חזקיהו המלך. שאלה זו נוגעת גם לגבי אמירת תפילות ודברי תורה בסמיכות לקבר המת, שלכאורה יש להמנע מכך. ואמנם, בעלי התוספות (ד"ה "שהושיבו") מבארים, שהקימו ישיבה במרחק ד' אמות מקברו של חזקיהו, אך לא על קברו ממש. אולם, הרמ"ה (מובא בנימוק"י בסוגייתנו) סובר, כי כאשר הדבר נעשה לכבודו של המת, אין איסור בכך, וכדעתו נפסק להלכה (י"בית יוסף" יו"ד סי' שד"מ, שו"ע סעי' י"ז).

ההספד הראוי לכבוד המת: מטעם זה גם כתבו הפוסקים, שמותר לכלול דברי תורה בהספד על המת, משום שההספד הוא לכבודו (רדב"א ח"א סי' רכ"ד). אמנם, ה"ט"ז (סי' שד"ס ס"ק ה') מוסיף ואומר, כי על המספיד להקפיד שלא להאריך בהספד אלא לכבודו של המת, ועליו להמנע מדרשה ארוכה שנועדה להראות לעין כל את רוב חכמתו וכח פלפולו.

מעניין לציין כי לדעת המהרש"ל (הובא בשו"ע יו"ד סי' שס"ז ס"ק ג') גם "קדיש" לעילוי נשמת הנפטר אין לומר ליד הקבר, אלא במרחק של ד' אמות ממנו. אמנם, מנהג העולם להקל בזה, כפי שכתב ה"מעבר יבוק" ("ישפת אמת" סו"פ כ"ט), משום שכל הנעשה לכבודו של הנפטר אינו נחשב כ"לעג לרש".

דף טז/ב הכשילים בבני אדם שאינן מהוגנים

מי הוא עני הראוי לקבל צדקה?

גמרתנו מספרת, שירמיהו הנביא סבל מרורים מבני דורו, שלא אבו להשלים עם נבואותיו אודות חורבנו הקרב של בית המקדש, ובעקבות כך הוא התפלל אל הקב"ה, שיזמן לפניו עניים שאינם מהוגנים, כדי שהם לא יזכו לקבל את שכרה הרב של מצווה חשובה זו. המהרש"א (חידושי אגדות) מבאר, שמאחר שמצוות הצדקה מגינה על האדם מעונשים שהיו עלולים להתרגש עליו עקב מעשיו הרעים, כמאמר הפסוק (משלי כא/ד) **"מתן בסתר יכפה אף"**, ביקש ירמיהו למנוע מהם מצווה זו, כדי שישאו בעונש הראוי להם.

מיהו עני? במשנה (פאה פ"ח משנה ח') מבואר, שאדם שיש לו מאתיים זוז, שהוא סכום שניתן להתפרנס ממנו במשך שנה, אינו נחשב עני שראוי ליטול מתנות עניים, לקט, שכחה פאה וצדקה. בימינו, ערכם של מאתיים זוז הוא כשמונה מאות ש"ח, ואם נקבע מי הוא עני על פי סכום זה, כמעט שלא נוכל לקיים מצוות צדקה, שהרי אין לך אדם שאין ברשותו סכום פעוט זה. בנוסף לזאת, העניים בני ימינו אינם יוצאים לשדות מידי שנה כדי לזכות בלקט, שכחה ופאה כפי שנהגו העניים בתקופות קודמות, ואם כן, מקור פרנסתם הצטמק עם השנים.

ואמנם, ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' רנ"ג ס"ב, עיי' "ביאור הגר"א" ס"ק ו') פוסק, כי מאחר שבתקופתנו אין מצווה זו של מתנות עניים רווחת, כל אדם שאין לו ממון כדי מחייתו, הרי הוא נקרא עני, שרשאי ליטול מן הצדקה. לדעת הפוסקים, אף אדם שיש לו די ממון כדי פרנסתו, אך אין לו היכן לגור, רשאי הוא ליטול מן הצדקה לצרכי דיוור (עיי' רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז הל' ד', ועיי' שו"ת חת"ס יו"ד סי' רל"ט, שו"ת "מנחת יצחק" ח"ח סי' ע"ב). ואכן, בכל דור ודור ישבו גדולי ישראל על המדוכה, וקבעו מהו המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

הסכום הראוי לפרנסה מינימלית. דוגמא לכך אנו יכולים למצוא בשו"ת "חתם סופר" (שו), אודות שריפה שכלתה את בתיה של עיירה שלמה, והחתם סופר קבע בפרוטרוט מי נקרא עני הראוי לקבל צדקה: "שערנו לפי המקום והזמן, כל מי שפרנסתו בהלוך וסבוב הכפרים ועיירות די לו בסך ב' מאות זהובים מזומנים לפרנס עצמו" וכו'.

מיהו עני שאינו הגון? עתה, אחר שאנו יודעים מיהו הנקרא עני, יש לדעת, למה כיוונה גמרתנו באומרה, שישנם עניים שאינם מהוגנים. בעל "גליוני הש"ס" (בסוגייתנו) ובעל "מרומי שדה" (קידושין ל"ב) מבארים, כי "עני שאינו הגון" אינו רק עשיר המתחזה לעני, אלא גם עני שאינו הגון במעשיו. אמנם, לגבי עני שאינו הגון במעשיו כתב רבינו יונה (הובא בגליוני הש"ס שם), שאף שהנותן לו צדקה אינו זוכה לשכר רב, שכר מועט הרי הוא מקבל. משום כך, מבאר בעל "מרומי שדה", שירמיה ביקש מהקב"ה להכשיל את נותני הצדקה באנשים המתחזים לעניים, וכך הם לא יקבלו שכר כלל ועיקר.

הכמתו של רבה של בריסק: מספרים על רבה של בריסק הגרי"ז הלוי זצ"ל, שפעם אירע שאדם שביקש ממנו צדקה נענה על ידו בסירוב מוחלט. כאשר נפנה מאסף הצדקה לדרכו, התעניינו מקורבי הגאון בפשר התנהגותו עם העני. הגאון השיב להם, כי עזותו של האיש ניכרה על פניו, והלא כתוב (משלי יח/כג) "תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות". סימן איפוא, שאדם זה אינו מתנהג כעני ואינו זקוק לצדקה.

דף כ"א הדר בחצר חבירו שלא מדעתו

העברת מקרר דרך המטבח של השכן

הגמרא בסוגייתנו דנה, האם המתגורר בדירת חבירו בשעה שהלה נעדר ממנה - פטור מתשלום. להלכה נפסק (י"ש"ע חו"מ סי' שס"ג סעי' ו') כדעת הסוברים שהוא פטור מתשלום, משום ש"זה נהנה וזה לא חסר". כלומר, מאחר שהדירה לא עמדה להשכרה, אין בעליה רשאי לטעון שהפסיד מכך שהתגוררו בה בהיותה פנויה.

הנחת ביצים אצל תרנגולת של השכן: בספרי הפוסקים מצויות דוגמאות רבות להלכה זו. כך מספר החיד"א (שו"ת סי' ז'), על ראובן, שהניח ביצים מתחת תרנגולתו כדי שתדגור עליהן, ולאחר מכן, התגנב שמעון לחצירו של ראובן והוסיף חמש ביצים תחתיה. עתה, תבע ראובן את חלקו באפרוחי שמעון, באומרו, כי מאחר שהאפרוחים בקעו בזכות תרנגולתו, זכאי הוא לקבל חלק מן הרווחים. אולם, החיד"א דחה את טענתו, משום שראובן לא הפסיד מאומה מכך שהתרנגולת גם דגרה גם על ביציו של שמעון.

בעלי התוספות בסוגייתנו (כ"ב ד"ה "הא איתהנית") מבארים, כי לכל הדעות, לכתחילה אין כופין על בעל הבית להעניק לאחרים רשות להשתמש בדירתו הריקה, משום שהתנגדותו של בעל הבית לכך אינה נחשבת כ"מידת סדום". בטעם הדבר מבאר הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל (שיעורי ב"ק סי' י"ט אות ג'), כי אדם מרגיש פגיעה בבעלותו כאשר נוטלים ממנו חפצים בלא הסכמתו, ולפיכך, אין התנגדותו לכך נחשבת כ"מידת סדום", משום שזהו מנהג בני אדם. אולם, לאחר שכבר נעשה שימוש בדירתו, הרי זו "מידת סדום" לתבוע תשלום על כך, כאשר לא נחסר מאומה מממונו (עי' פני"ב בסוגייתנו). אולם, גם כלל זה, שאין כופין על אדם להרשות שימוש בממונו, נבחן בהגיון צרוף, וכל מקרה נבדק לגופו ונבחן, האם אומנם בעל החפץ יחוש פגיעה בבעלותו אם יכפו עליו לאפשר לזולת להשתמש בו, כפי שיבאר להלן.

העברת מקרר דרך המטבח של השכן: לפני זמן לא רב רכש יהודי מקרר חדש. כאשר ביקשו הסבלים להכניסו לדירתו התברר כי פתח ביתו צר, וגם פירוק דלת המקרר לא יאפשר את הכנסתו לתוך הדירה. בעלת הבית העלתה רעיון יצירתי, שהסבלים יכניסו את המקרר לדירתו של השכן שדלת ביתו רחבה דיה, ומשם ישחילו אותו אל ביתם דרך חלון רחב שנשק לחלונם, אלא שבעל הדירה הסמוכה התנגד בכל תוקף לרעיון זה. לא הועילו בקשות השכנים ואיומי הסבלים, הלה נשאר בשלו - "אצלי לא יכנס מקרר. נקודה".

הצבת פיגומים בחצר של הבניין הסמוך: מקרה נוסף אירע בבניין אחר, כאשר קבלן שעמד לשפץ דירה, ביקש להציב פיגומים לחודש ימים בחצר הבניין השכן. גם במקרה זה נתקל הקבלן בהתנגדות נמרצת של ועד הבית הסמוך, שסירב להתיר זאת.

שני המקרים הובאו לפני בתי דין, ובשניהם טענו התובעים, כי בעל המטבח וגם ועד הבית נוהגים ב"מידת סדום". לעומתם טענו הנתבעים, כי נפסק להלכה שאין כופין על אדם להתיר לחבירו שימוש בחפציו, ודין זה של "מידת סדום" אינו אלא לאחר מעשה, שאין ניתן לדרוש תשלום עבור שימוש שכבר נעשה.

מניעת מעבר ממטוסים: בתי הדין הכריעו בכל מקרה באופן שונה. הם הצדיקו את טענת וועד הבית אך דחו את עמדתו של בעל המטבח. שכן, כאשר מבקשים

המשך מעמוד קודם

קרלינשטיין שליט"א ונשלח אליו באדיבותו של אברך יקר שעורך כעת ספר נפלא ובו סיפורים על אהבת התורה, אין כמעט צורך להוסיף ולהכביר מילים. התורה, הרי היא כסם המשכר. היא משרה על לומדיה נעימות ואושר שכזה, שהמשקיע בה את כוחותיו, אינו חש בכל הסובב אותו. על כך אמר מלכנו דוד "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" וכי אין זה כך?

"אשרינו", לומדי הדף היומי, "ומה טוב חלקנו" קובעי העיתים לתורה, על שזכינו לקבוע מקום ישיבה באוהלה של תורה, להתבשר מזיוה ולתתחמם בנוגה אורה.

בברכת התורה

הע"ר

פנינים

דף ט"ז/א צבוע נעשה לאחר ז' שנים עטלף תולעת בצורת עטלף

למדנו בסוגייתנו כי ישנם בעלי חיים שמשנים את צורתם במחזוריות. כגון, הצבוע שעובר שבעה גלגולים כאשר בין גלגול לגלגול הוא שוהה שבע שנים בצורתו. בשבע שנותיו הראשונות הרי הוא צבוע, לאחר מכן עטלף וכן הלאה. הגמרא גם אומרת כי גם אדם שלא כרע במודים: "שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש".

על ביאור דברים אלו, עמלו רבים. האם אומנם הצבוע הופך לעטלף, או שמא הגמרא רומזת כאן לדברים נסתרים שלנו אין בהם שיג ושיח?

ה"ר פאלי" (בסוגייתנו) מפרש, שאין כוונת הגמרא שהצבוע, או שדרת האדם משנים את צורתם והופכים לבריה אחרת. אלא שמעפרו של צבוע מת עולים תולעים בצורת עטלף וכן משדרתו של אדם שלא כרע במודים, עולים תולעים הנדמים לנחשים.

הגר"י עמדין (בסוגייתנו) מוסיף על כך ואומר, כי מי שמכיר ויודע את דרכי גדילתם המופלאה של תולעי המשי שמשנתים מתולעת לגולם ולפרפר, לא יפלא בעיניו להבין זאת, שהרי אנו רואים בחוש כיצד הגולם שהיה תולעת הופך לפרפר בעל כנפיים צבעוניות.

פנינים

דף ט"ו/ב לא תשים דמים בביתך

לעגל ריבוע

אחד ממעריציו של הצדיק ר' מנדלי מרימנוב זיע"א ביקש לחלות את פני רבו והקריב לפניו מנחה שלוחה, שולחן גדול ומפואר עליו יאכל הרבי את ארוחותיו הקדושות.

אותו יום, שיחק בנו של הרבי בחדרי הבית, ולפתע נתקל בנו של הצדיק באחת מפניות השולחן והחל מייבב "ראשי ראשי" בעודו תופס את קרקפתו בין כפות ידיו הקטנות.

אחר שהגיע הצדיק את בנו מחמדו, ציווה כי יורו לגור לסור אל ביתו. כאשר הופיע הנגר וכלי מלאכתו בידו, הורה לו הרבי לסר את כל פניות השולחן ולעגלן, כשאינו חס על שווי הרב של השולחן היקר. תוך שהיה מסורו של הנגר גוזר חלקים מן השולחן היה הרבי חוזר וממלמל "ולא תשים דמים בביתך, ולא תשים...".

עולם הדף היומי

להלן זמני שיעורים בדף היומי
כפי שנמסרו למערכת

בית שמש

בית הכנסת תפילה למשה

אור החיים 8 ב'

8:30-9:30 בערב

ע"י הרב אריה פיק שליט"א

פתח תקוה

שמחים אנו להודיע לציבור הרחב

שהחל מר"ח אלול יתקיים שיעור

נוסף בדף היומי בבית הכנסת

נועם מנין בוגרי ישיבות הסדר

ברח' סנדרוב 9 כפר גנים בשעה

7:00 בבוקר ע"י הרב דוד קלופר

שליט"א בנוסף לשיעורים

הקימים בשעה 6:00 בבוקר

ובשעה 8:15 בבוקר

הציבור מוזמן

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471

טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות

הדף היומי" בעברית או באנגלית

בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

פקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

המעוניינים להשתתף בהוצאת
הגליון לאור להנצחת יקיריהם
ולעילוי נשמתם, נא לפנות

03-616-06-57

נמודות הפצה בחו"ל

מנצ'סטר: הר"ר מנחם אדלר

44-161-7088575

לונדון: הר"ר יחזקאל אברט

020-84551997

בלגיה: הר"ר יעקב סנדרוביץ

0475-263759

צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר

333-88140301

ארה"ב ניו ג'רסי: הר"ר אייזיק פרי

201-871-5850

לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר

818-5098880

מונטריאלי: הר"ר שמואל צבי לקס

514-2744160

באמצעות חברי

ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי"

בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר

לפרטים נא לפנות לטל. 718-972-5756

לעילוי נשמת

הר"ר

בנימין וסלי ז"ל

ב"ר שלמה ז"ל

נלב"ע כ"ז אב תשנ"ח

ומרת

מלכה וסלי ע"ה

ב"ר אליעזר ז"ל

נלב"ע אי טבת תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

המשך מעמוד קודם

לכפות על אדם שיסכים להצבת פיגומים בחצירו לתקופה ארוכה, הרי זה שימוש
ממושך בממונו, ואין בית הדין כופין זאת על אדם, שחש כי בכך ניטלת ממנו
בעלותו על ממונו (קובץ "שורת הדין" ח"ב עמ' שכ"ג מהגר"מ פרבשטיין). אולם, בעל המטבח
הסרבן אינו צריך לחוש כלל ועיקר כי נוטלים ממנו את ממונו, שהרי הזמן
הדרוש להעברת המקרר דרך ביתו מעט הוא, ולפיכך, טענתו שאין כופין על מידת
סדום לצורך שימוש בחפץ, אינה קבילה ("עמק המשפט" ח"ג סי' א'). מסיבה זו, גם אין
אדם יכול למנוע מעבר של מטוסים מעל שדהו [באופן שאין נגרם לו נזק], למרות
שאוור השדה שייך לו, משום שמעשה שאנשים אינם רואים אותו כפגיעה
בבעלותם, הרי זו "מידת סדום" להתנגד לכך.

הגמרא (לקמן פא"ב) גם אומרת ששלמה המלך תיקן שרשאי אדם לעבור בשדה
חבירו בזמן שאינה עומדת לזריעה, למרות התנגדות הבעלים לכך, משום שבני
אדם אינם מקפידים על כך.

דף כב"א אש"ו משום חציו

השימוש ב"שעון שבת"

לדעת רבי יוחנן בסוגייתנו התורה חייבה את האדם בתשלום נזקי אש שהוא
הבעיר, "משום חיצו". כלומר, יש להתייחס אל האש כפי שמתייחסים לחץ
הנורה על ידי אדם, אשר פגיעתו בחפץ מסויים מתייחסת ישירות אל היורה,
למרות שהוא לא פגע בחפץ במו ידיו.

על דברי רבי יוחנן מקשה ה"נימוקי יוסף", כיצד מדליקים בכל בתי ישראל נרות
בערב שבת קודש, וכיצד מבעירים את האש באח שתדלק במשך השבת, הלא
לדברי רבי יוחנן אדם המבעיר אש, נחשב כמי שפועל כל העת בהבערתה, שהרי
האש דולקת מכוחו, ואם כן, הרי הוא עובר על איסור הבערת אש בשבת.

עקב קושיה זו מסיק ה"נימוקי יוסף" שאין כוונת רבי יוחנן שמעשהו של מבעיר
האש מתמשך והולך, אלא אנו מייחסים לשעת הבערת האש את כל שנעשה עמה
לאחר מכן. וכפי שהיורה חץ אינו יכול לשלוט עליו לאחר שהוא ירה אותו, ולכן
כל מה שקורה עם החץ לאחר מכן, טמון כבר בשעת הירייה, כמו כן לגבי אש אנו
מייחסים לשעת ההבערה את כל התוצאות שמתרחשות לאחר מכן.

דברי ה"נימוקי יוסף", שימשו כבסיס להכרעת הפוסקים לגבי השימוש בשעון
שבת. כאשר הומצא שעון השבת, התעוררה שאלה, האם השימוש בו בשבת
מותר וראוי לפי ההלכה. שכן, יש להבדיל בין הדלקת נר מערב שבת, לבין שעון
שבת שמצית את המכונה או את החשמל ויוצר את המלאכה בשבת קודש עצמה.
המהר"ם שיק (תשובות מהר"ם שיק או"ח קנ"ז) פנה בעניין זה אל בעל "שואל ומשיב"
(מהדורא נתייבא סי"ה) שהכריע על פי דברי ה"נימוקי יוסף", כי מאחר שתוצאות
פעולת האדם מתייחסות לשעת המעשה, אין כל מניעה להפעיל את השעון בערב
שבת, שהרי פעילותו בשבת מתייחסת לערב שבת, וממילא אין כל מניעה
להשתמש בו [ועי' עוד "אגרות משה" (או"ח ח"ד סי' ס'), שחילק בין תאורה לשאר מלאכות].

אמנם, הוכרע, כי מותר להשתמש בשעון שבת, אך מאידך גיסא, מכח אותה
הכרעה, אדם שהפעיל מכונה, כגון מכונה חקלאית, בשבת עצמה, אינו יכול
להסתתר תחת הטענה, כי הוא הפעיל את המכונה ותו לא, והיא לבדה עשתה את
הפעולות האסורות, אלא, מאחר שבכח מעשה ההדלקה טמונות התוצאות
שיווצרו על ידי המכונה, מיוחסות אל כל אותן מלאכות שיעשו על ידה, והוא
יתחייב עליהן ("יחזון איש" ב"ק סי"ד).

מדוע צמים בתשעה באב? שאלה מפורסמת היא, מדוע תקנו חכמים את יום
האבל על חורבן הבית ביום התשיעי בחודש אב, הרי החייל הרומאי השליך את
הלפיד הבווער אל בית מקדשנו משנטו צללי ערב של ט' באב, ולמעשה, בית
המקדש נשרף בעשירי בחודש אב? אולם, על פי דברי ה"נימוקי יוסף" מיישב בנו
של ה"נודע ביהודה" ("אהבת ציון") כי אדרבה, מאחר שהלפיד הושלך בתשעה באב,
אנו מחשיבים רגע זה ביותר משום שבו טמונות כל התוצאות של שריפת בית
המקדש, ועל כן אנו צמים בתשעה באב ולא בעשרה בו.

לעילוי נשמת
מרת **שוה רבקה וסרצוג** ע"ה
ב"ר אהרן אליעזר ז"ל
נלב"ע כ"ג מנחם אב תשל"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **ראובן גומבו** ז"ל
ב"ר צבי ז"ל
וזוג' מרת **פראדל גיטל** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.